Dans volgens ‘visuele droomlogica’ bij Leine en Roebana

DANS In *Cabaret Déconstruit* werken Andrea Leine en Harijono Roebana nauw samen met schrijver Erik Bindervoet en componiste Dyane Donck. „Je kunt niet alle drie vol op het gaspedaal.”

Door onze medewerker **Francine van der Wiel**

Hij roept onvermijdelijk associaties op met de film *Cabaret* (1972), de man op de poster van de nieuwe voorstelling van LeineRoebana. Een wit geblanket gezicht, enorme valse wimpers die onder zijn ogen uitwaaieren, doordringende, spottende blik. Als schmink, blik en wimpers al geen herinneringen oproepen aan de ceremoniemeester (Joel Grey) en de ster (de royaal beooghaarde Liza Minelli) van de Berlijnse Kit Kat Club uit de film, dan toch de titel van de voorstelling: *Cabaret Déconstruit*.

„De film was niet de eerste inspiratie”, vertelt Andrea Leine in de kantine van het gezelschap, in een rustig hoekje van het Amsterdamse WG-terrein. Haar partner in leven en werk Harijono Roebana is ook aanwezig, evenals dichter/tekstschrijver Erik Bindervoet. De zeven dansers van de voorstelling zijn al op vakantie. „Die referentie aan *Cabaret* zit er wel in, onder andere in de vele zwarttinten - al kan dat nog veranderen. Nee, we wilden ons zowel doordringend als lichtvoetig verhouden tot de verwarrende, problematische tijd waarin we leven en daarbij hadden we Bunuel’s *Un Chien Andalou* (1929) in ons achterhoofd. Eriks manier van schrijven sluit naadloos aan op die visuele droomlogica. Zijn teksten zijn reflecties op persoonlijke ervaringen of het waarnemen zelf en vormen de rode draad van de voorstelling: verwarde visioenen in het hoofd van Michael (danser Michael Jahoda). Hij weet niet meer hoe hij moet dromen.”

Dat laatste is de poëtische transformatie van een droom die Bindervoet had na het zien van een repetitie van het stuk in wording. Met repen tape plakte Roebana de voeten van de dansers vast op de studiovloer. Beeld en droom mondden uit in de ritmisch-muzikale tekst die Jahoda in de voorstelling uitspreekt.

‘quelque chose was not right
quelque chose était absolutely terribly wrong
je ne me souvenais pas how wie
zu laufen zu gehen um mich fort zu bewegen
gr gr!
ik wist niet meer
ik was vergeten
hoe je moest lopen
niet waar ik heen moest
waarnaartoe en waarom
dat wist ik heel goed
très bien
damn well’

Jahoda neemt het publiek als MC mee in een verwarde (droom-)zoektocht waarin hij jongeren ontmoet die van alles met veel energie en enthousiasme verkondigen. Niets helpt hem of de wereld vooruit, en zijn nachtmerries die het apocalyptisch einde van de wereld - of zijn droom - aankondigen, houden aan.

Organisch en associatief, dat is de manier waarop woorden en beelden ontstaan, net als de muziek van Dyane Donck, die duistere muziek maakt voor een vierkoppige band en klassiek met elektronica en percussie verbindt. „Zo simpel is het eigenlijk: we reageren op elkaar”, zegt Leine. Het ritme, de poëzie, de verbanden die er zijn en ook níet zijn, de ‘surrealistische logica’ - het inspireert het choreografenduo. „Met de taal van het woord en de onuitputtelijk inspirerende taal van het lichaam creëren we een soort nieuwe wereld, waar we vervolgens weer op reflecteren. En zo gaat dat door.”

Woorden blijven bijzaak

Voor Bindervoet voelt het in dialoog samenwerken met een collega-schrijver of partners uit een andere discipline heel vertrouwd. Met Robbert Jan Henkes vertaalde hij onder meer met veel succes werken van James Joyce en met Leine en Roebana werkte hij eerder samen in *Light* (2016) en *Solas* (2019). Ook voor toneelgroep ’t Barre Land schreef hij teksten. Dankzij die ervaring kan hij ‘de choreografie van de woorden’ makkelijk overdragen aan de dansmakers. Bindervoet: „Je moet ruimte laten, zodat er dingen kunnen gebeuren waar jij nooit zou zijn opgekomen. Woorden blijven toch bijzaak. Ze leggen het altijd af tegen muziek en beeld.”

„Zó grappig dat een tekstschrijver dat zegt”, reageert Roebana. Het is wel, denkt hij, precies de reden waarom hun samenwerking zo goed functioneert. „Alle deelnemers zien hun bijdrage als materiaal. Materiaal dat nog moet worden samengevoegd tot een geheel dat meer is dan de som der delen. Je kunt niet alle drie vol op het gaspedaal. Weggummen is belangrijk.”

Over de strekking van *Cabaret Déconstruit* bestaan tussen choreografen en schrijver geen meningsverschillen. Die is politiek, zonder activistisch te worden. Net als in de film vormt politiek niet de hoofdmoot, maar een onderstroom. *Cabaret* was gesitueerd in Berlijn, begin jaren dertig, als de invloed van de nazi’s onstuitbaar oprukt terwijl de stad door feest. Een parallel trekken met het heden ligt voor de hand. „We leven in een tijd waarin de goede vragen wel worden gesteld, maar toch blijft het een chaos. Daardoor gaan we vrolijk ten onder, dat is de rode draad. De voorstelling heeft dan ook een titanisch einde, in een wirwar van armen en benen.”

Een politieke lading. Toen Leine en Roebana dertig jaar geleden samen begonnen te creëren, leek dat ver van hun bed. Hun werk was secuur, cerebraal, en sterk gericht op complexe structuren en bewegingsinventie. De invloed van William Forsythe was destijds enorm, en Leine en Roebana waren erop gebrand los van die stroming een eigen taal en stijl te ontwikkelen, nauw verbonden met (live) muziek van allerlei pluimage.

Sinds een jaar of tien is hun stijl warmer, ‘aanraakbaarder’ geworden, al is de complexiteit behouden gebleven. Ook aan panklare boodschappen doen ze nog steeds niet. Leine: „Ik vind onze kunstvorm bij uitstek geschikt om ruimte voor nieuwsgierigheid te bieden, níet te duiden. Maar tegenwoordig is de eerste vraag bij een subsidieaanvraag: waar gaat het over, wat is de maatschappelijke relevantie?”

Anti-esthetische beweging

Roebana, evenals Bindervoet voormalig filosofiestudent, probeert iets uit te leggen over Marcuses onderscheid tussen kunst voor de korte en kunst voor de lange termijn. Bindervoet is bondiger. Hij ziet de laatste tijd een anti-esthetische beweging ontstaan. „Als het onderwerp van de voorstelling maar ‘goed’ is, als je maar laat zien dat je aan de goede kant staat, dan doet de rest er kennelijk niet toe. Daarmee wordt alles wat een productie interessant maakt irrelevant verklaard.”

Leine en Roebana zijn liever politiek zonder dat als zodanig te presenteren. De succesvolle productie *GhostTrack*, een co-creatie van LeineRoebana met Indonesische kunstenaars, was in 2013 impliciet een pleidooi voor de culturele dialoog. Roebana: „Dat hebben we in de voorstelling puur fenomenologisch benaderd: wat zie ik, hoe verhoudt zich dat tot elkaar. En dan blijken die totaal tegenovergestelde bewegingsstijlen heel makkelijk in elkaar over te lopen zonder het eigen karakter te verliezen. Voor ons was dat enorm politiek.”

Met hameren op alles wat fout gaat, vinden ze, bereik je niets. In Cabaret Déconstruit gunnen zij het publiek dus met burleske lichtheid, met muziek, zang, dans en het gesproken woord een blik op een leefbare toekomst, zonder de ogen te sluiten voor de onvolmaaktheid van de wereld. Daarmee, zegt Leine, doen ze in wezen wat ze altijd al deden, ook in hun vormgedreven werk. „We nodigen het publiek uit zelf te kijken, zelf nieuwe verbanden te zien en nieuwe perspectieven te ontdekken.”

Cabaret Déconstruit door LeineRoebana; Breda 14/10. Tournee t/m 19/01/24. leineroebana.com

> We wilden ons verhouden tot de verwarrende tijd waarin we leven.

FOTO’S MARTIJN GIJSBERTSEN

LeineRoebana: **Cabaret Déconstruit**.